

קטעי הגות ומחשבה

לימי הסליחות וחגי תשרי

רקע כללי

תולדות חגי תשרי, מצוותיהם, מנהגיהם וסמליהם

חודש תשרי הוא החודש העשיר בחגים בלוח השנה העברי, במהלכו נציין:

א'-ב' תשרי:
ראש השנה

ג' תשרי:
צום גדליה
(אחד מימי התענית על חורבן הבית, לציון הירצחו של גדליה בן אחיקם, שלאחר חורבן בית ראשון מונה על ידי מלך בבל למושל על העם שנשאר ביהודה, הרצח הביא לחיסול היישוב היהודי בארץ בתקופה זו)

י' תשרי:
צום יום כיפור

ט"ו-כ"א תשרי:
שבועת ימי סוכות

כ"א תשרי:
הושענא רבה (היום השביעי של סוכות)

כ"ב תשרי:
שמיני עצרת ושמחת תורה

חודש אלול ותקופת ה"סליחות"

התקופה המתחילה בראש-חודש אלול ומסתיימת ביום הכיפורים ידועה במסורת היהודית כתקופת ה-"סליחות". "סליחות" הוא השם שניתן לקטעי תפילה הכוללים פיוטים, פרקי תהלים ואת סדר י"ג מידות הרחמים. עניינם של הסליחות הוא בקשת סליחה וכפרה בתקופה שלפני ימי הדין ("הימים הנוראים").

האווירה הייחודית בתקופה זו של השנה, במהלך חודש אלול וחגי תשרי מורגשת היטב בכל גווניו של העם היהודי. אוירת הסיכום וחשבון הנפש, ריחה של ההתחדשות, המבט קדימה אל מטרות ויעדים והרצון להתקדם ולהשתפר מורגשים היטב. תחושה משותפת זו מדגימה את אחדותו של עם ישראל, למרות השוני במנהגים, באמונות ובמעשים. הסליחות נאמרות בלשון רבים ("אשמנו", "חטאנו" וכן "חדש עלינו שנה טובה"), ובתקופה זו של השנה אנחנו מתעלים מעל למחלוקות ולוויכוחים שבינינו, על-מנת לחזק את המשותף לכולנו ולייחל שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

בצה"ל, תקופה זו, בה מסתיימת שנה אחת ונפתחת שנה חדשה, מזמינה להתעלות מעל שגרת היום-יום ולדון במספר נושאים מרכזיים התורמים לשירות משמעותי בצה"ל ולשגרת היחידה הצבאית. זוהי הזדמנות להרחיב את האופקים, למלא את המאגרים ומתוך חשבון נפש אישי ויחידתי לחזור לשגרה המתחילה מחדש מחוזקים ואיתנים יותר.

ראש השנה

**"בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן
תְּרוּעָה, מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כד)**

ראש השנה חל ב-א' וב' בתשרי והוא אחד מימי הציון החשובים בלוח השנה היהודי.

לחג שלושה היבטים מרכזיים: היום הראשון בשנה החדשה, יום בו מתחיל מחזור זמנים חדש; יום הדין, בו, על-פי מקורות רבים במסורת היהודית נידון כל העולם; יום הולדת האדם והאנושות בו תמה מלאכת הבריאה. בראש השנה יש מספר מצוות ומנהגים: מצוות תקיעה בשופר במהלך היום הינה בעלת משמעויות רבות, וביניהן קריאה לחשבון נפש, אזכור עקידת יצחק, מעמד הר סיני וקיבוץ הגלויות; אכילת מאכלים שונים אשר מסמלים תקווה לשנה החדשה (כדוגמת רימון או תפוח בדבש וכו'); ותשליך, תפילה הנאמרת ביום הראשון של ראש השנה, אחרי תפילת מנחה, על שפת נהר או מקווה מים אחר ומהווה ביטוי לרצון להשליך את ההרגלים הפחות טובים שלנו ולשפר את מעשינו. הימים שמתחילים בראש השנה ומסתיימים ביום הכיפורים נקראים "עשרת ימי תשובה" או "הימים הנוראים".

לקראת ראש השנה רבים נוהגים לאחל לבני משפחה וחברים ברכות שונות להצלחה בשנה החדשה. בצה"ל נערכות ארוחות חגיגיות בימות החג בהן מחולקים סימני החג וברכותיהם (רימון, תפוח בדבש וכו') ובבתי הכנסת הצבאיים נערכות תפילות ובהן תקיעת השופר.

במהלך התקופה שבין ראש השנה ליום הכיפורים ממשיכים "סיורי סליחות" בצה"ל המבטאים את ערכי תקופת הסליחות וחגי תשרי ומשמעותם עבור השירות הצבאי.

יום הכיפורים

**"ביום הזה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם,
לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טז, ל)**

יום הכיפורים חל ב-י' בתשרי ומקורו בספר ויקרא. הוא נחשב ליום הקדוש ביותר במחזור השנה היהודית ומכונה **שבת שבתון**. במרכזו עומדים חשבון הנפש, ההכרה בחטא, בקשת הסליחה והכפרה על חטאים שהאדם עשה במהלך השנה; כפי שמסביר הרמב"ם: "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכול, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל".

המצווה העיקרית של היום היא "ועיניתם את נפשותיכם", ממנה למדו חז"ל מספר איסורים: אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה (שימוש במוצרים קוסמטיים), נעילת הסנדל (נעליים העשויות מעור) ותשמיש המיטה (קיום יחסי אישות). ערב יום כיפור מצוין באופנים נוספים: טבילה במקווה, קיום סעודה גדולה וקיום מנהג ה"כפרות". ביום כיפור לובשים לבן ובבית הכנסת נערכות במהלך היום תפילות מיוחדות: את החג פותחת תפילת כל נדרי אשר מתירה את הנדרים, ההבטחות והאיסורים שנטל האדם על עצמו במהלך השנה שחלפה, ומכריזה על

ההיתר לכל אדם לבוא ולהתפלל עם הקהל; למחרת, במהלך תפילת המוסף, שהיא המרכזית ביום מובא 'סדר העבודה' כפי שהוא מכונה במקורות ומתאר את סדר יום הכיפורים בבית המקדש. ביום הכיפורים קוראים בציבור את ספר יונה, בו מתוארת שליחותו של הנביא לאנשי העיר נינוה (בירת אשור הקדומה) והפנמתם את הביקורת שמתח עליהם. את התפילות מסיימת תפילת נעילה במהלכה מבקש ציבור המתפללים "פתח לנו שער בעת נעילת שער" (בנוסח אשכנז), "א-ל נורא עלילה, המצא לנו מחילה, בשעת הנעילה" (בנוסח עדות המזרח), ובסופה נשמעות תקיעת שופר והקריאה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

במדינת ישראל יום זה זוכה לכבוד מיוחד, וככלל מקומות העבודה, הקניות והבילויים סגורים, וכמעט שאין נסיעת רכבים בכבישים. (מצב זה מאפשר לילדים ונוער לרכב יחדיו בכבישים הפנויים על אופניים).

בצה"ל חדרי האוכל סגורים, וארוחות למעוניינים ולאוכלים מסיבות מבצעות מוגשות במקומות המיועדים לכך. בבתי הכנסת נערכות תפילות מסורתיות.

מטרת החוברת לתת לכם, המפקדים, הרחבה לימי הסליחות וחגי תשרי בקטעים מן המקורות והתרבות היהודית והישראלית שיאפשרו העמקה בערכים, בתרבות ובמורשת שבכוחם לחזק את תחושת השליחות והמחויבות לצה"ל במדינת ישראל.

פרקי שירה

כנפי רוח ♦ הרב קוק

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865 - 1935). היה
הרב הראשי האשכנזי הראשון בארץ ישראל, פוסק,
מקובל והוגה דעות. נחשב לאחד מאבות הציונות
הדתית.

בן אדם, עלה, למעלה עלה
עלה למעלה, עלה בן אדם
עלה, למעלה עלה

כי כוח עז לך
יש לך כנפי רוח,
כנפי נשרים אבירים.

אל תכחש במ
פן יכחשו לך.

דרוש אותם -
דרוש בן אדם
יימצאו לך מיד.

ירושלים ♦ יהודה עמיחי

יהודה עמיחי (1924 - 2000) היה משורר ישראלי, זוכה פרס ישראל לשירה (1982). נחשב לפורץ דרך ומחולל מהפכה בשירה העברית החדשה, ונמנה עם הבולטים במשוררי המאה ה-20.

על גג בעיר העתיקה,
בביסה מוארת באור אחרון של יום:

סדין לבן של אויבת,
מגבת של אויב
לנגב בה את זעת אפו.

ובשמי העיר העתיקה
עפיון.

ובקצה החוט -
ילד,

שלא ראיתי אותו,
בגלל החומה.

העלינו הרבה דגלים,
העלו הרבה דגלים.

כדי שנחשב שהם שמחים
כדי שיחשבו שאנחנו שמחים.

סתיו יהודי ♦ אברהם חלפי

אברהם חלפי (1904 - 1980) היה משורר ושחקן
"תיאטרון האוהל" ו"הקאמרי".

סתיו יהודי בארץ אבותיי
שולח בי
רמזי אלול

כבר משתגעות בי קצת
הציפורים הקטנטנות שורקות העצב
של יום הכיפורים

אז יתקע בשופרות לפתוח שערי שמיים
ופנים יהודיות מן הגולה
באפרפר נוגה
ירחפו לפני כסא אדון עולם

ובקשות ותחנונים וניצוצות הרבה
בעומק עיניהן

יפה נוף ♦ רבי יהודה הלוי

רבי יהודה בן שמואל הלוי (1075-1141 בקירוב)
היה משורר וומגדולי חכמי ספרד בתור הזהב של
יהדות ספרד, מגדולי הכותבים היהודיים בימי
הביניים ובכלל, חיבר בין השאר פיוטי סליחות

יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב
לך נכספה נפשי מפאתי מערב
המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם
כבודך אשר גלה ונווך אשר חרב
ומי יתנני על כנפי נשרים
עד ארווה בדמעתי עפרך ויתערב
דרשתיך, ואם מלכך אין כך ואם במקום
צרי גלעדך - נחש שרף וגם עקרב.
הלא את אבנייך אחונן ואשקם
וטעם רגבייך לפי מדבש יערב

אדוה הדסה הורביץ

ומצאתי את המלים שאבדו
הן יצאו אחת אחת והתישבו
נשמתִי אותן לתוכי
נתתי להן מרגע ונחת בין החורים.

השתיקות יצאו ממני
בנשימה
בעצימת עינים
מתערסלות בכפות ידי.

התשוקות דפקו על דלת ביתי
רצו להאסף
להצמד לשקעים הבוֹדדים.

הבקשות נפלטו לרחוב המתעלה,
התנגנו בלחן הדומע
מלמלתי אותן אחת אחת.

מיכאל והמפלצת מירושלים

♦ מאיר שלו

מאיר שלו (1948) הוא סופר ופובליציסט ישראלי, מחברם של רומנים מהווי ארץ ישראל וספרי ילדים, ובעל טור שבועי בעיתון "ידיעות אחרונות".

מי אינו מכיר את ירושלים?
היא לא גדולה כמו ניו יורק,
היא לא יפה כמו רומא,
יש בה פחות אנשים מאשר בטוקיו,
אין בה חוף ים,
אין לה נהר,
עוד אין בה גורדי שחקים,
כבר אין בה ארמונות מלכים.
אבל מכל העולם
אנשים קוראים לה בכל השמות
ושרים לה בכל השפות
עולים אליה,
נלחמים עליה,
ויש גם אנשים שגרים בה.

בלילה ההוא ♦ זלדה מישקובסקי

שיינא זלדה שניאורסון-מישקובסקי (1914-1984),
המוכרת בשם זלדה, הייתה משוררת ישראלית
חרדית.

בלילה ההוא

כאשר ישבתי לבדי בחצר	ארמוניה,
הדוממת	את מראה עיני,
והתבוננתי אל הכוכבים -	כאותה ציפור שנושאת
החלטתי בליבי,	במקורה
כמעט נדרתי נדר -	קש, נוצות וסחי לבדק
להקדיש ערב-ערב	הקן...
רגע אחד,	
רגע קט ויחיד	מדוע לא קיימתי את
ליופי הזה הזורח.	שבועתי
	לי?

נדמה	
שאין לך דבר קל מזה,	הן האמנתי
פשוט מזה,	שאם אביט רגע קט ויחיד
בכל זאת לא קיימתי	אל גבהי שמיים-מכוכבים,
את שבועתי	תישא מחשבתי אל
לי.	הארמון
מדוע?	את אור המזלות.
הלא גיליתי כבר	הן האמנתי
שמחשבתי נושאת אל	שאם אביט כך
	לילה אחר לילה,

יהפכו הכוכבים

אט-אט

לשכני.

יהפכו הכוכבים

לקרובי.

יהפכו הכוכבים

לילדי.

מדוע לא קיימתי את

שבועתי

לי?

כלום שכחתי?

מה מקנאה הייתי ביורדי-

הים

ובאלה שביתם על חוף

האוקיינוס.

כי אמרתי בחפזי

הרוח הרעננה של הים

חודרת לחיהם,

הרוח הרעננה של הים

חודרת למחשבותיהם...

אמת-המידה למעשיהם

היא אמת-המידה של הים

ותפארתו

ולא זו של הרחוב האנושי

ולא זו של הסמטה

האנושית.

כי אמרתי בחפזי

רואים הם עין בעין

את מעשי אלוהים

וחשים במציאותו

בלי המחיצות שלנו,

בלי הסח-הדעת שלנו.

בכיתי תמיד

שכלואה הנני

בין הכתלים של הבית,

בין כתלי הרחוב

בין הכתלים של העיר,

בין הכתלים

של ההרים.

בלילה ההוא כשישבתי

לבדי

בחצר הדוממת

גיליתי פתאום

שאף ביתי בנוי על החוף,

שחיה אני על שפת הירח

והמזלות,

על שפת הזריחות

והשקיעות.

תיירים ♦ יהודה עמיחי

יהודה עמיחי (1924 - 2000) היה משורר ישראלי, זוכה פרס ישראל לשירה (1982). נחשב לפורץ דרך ומחולל מהפכה בשירה העברית החדשה, ונמנה עם הבולטים במשוררי המאה ה-20.

"פעם ישבתי על מדרגות ליד שער במצודת דוד, את שני הסלים הכבדים שמתני לידי. עמדה שם קבוצת תיירים סביב המדריך ושמשתני להם נקודת ציון. "אתם רואים את האיש הזה עם הסלים? קצת ימינה מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית. קצת ימינה מראשו". אבל הוא זז, הוא זז! אמרתי בלבי: הגאולה תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת מן התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה ולמטה ממנה, יושב אדם שקנה פירות וירקות לביתו."

לכל אחד יש ירושלים ♦ נתן יונתן

נתן יונתן (1923 - 2004) היה משורר ישראלי. שיריו תורגמו לשפות רבות, ורבים מהם הולחנו והוקלטו על ידי מבצעים רבים.

לְכָל אֶחָד יֵשׁ עִיר וּשְׂמָהּ יְרוּשָׁלַיִם
שֶׁהוּא אוֹלָם לָהּ חִלּוּמוֹת
עַד שֶׁתַּעֲלֶה בָּהֶר פְּרִיחַת הַלֵּיל
לְהָאִיר לוֹ בְּעֶרֶב יוֹמוֹ.

לְכָל אֶחָד יֵשְׁנוּ מְקוֹם בִּירוּשָׁלַיִם
שֶׁהוּא קוֹרָא לוֹ אֶהְבָּה
כְּשִׁיבוֹא בְּסוֹף יַחַף וְקָר אֵלָיו
יִמְתְּקוּ הָאוֹר וְהָאֶבֶק

יִשְׁנָה עֲצָבוֹת וּשְׂמָהּ דוֹמָה לִירוּשָׁלַיִם
וּבִנְיַנֶת צְלִילֵי פַעֲמוֹנִים
שִׁיר אַחֲרוֹן יֵרֵד מִגִּבֵּה מְגִדְלִיָּה
לְנַגֵּן אֶת שְׁמוֹ בְּאַבְנִים.

מֵעַפְרָהּ יְרוּשָׁלַיִם
יֵאִירוּ לוֹ פְּרָחֵי הַלֵּיל.

גג מנזר נוטראדם ♦ יצחק שלו

יצחק שלו (1918 - 1992) היה משורר, סופר ומסאי
ישראלי.

גג מנזר נוטר-דם לי הִיָּה כְּנָבוּ;
אֶת הַקִּדָּשׁ אָרָאָה וְאֵלָיו לֹא אָבּוּא.

נִקְדוֹת מַלְבִּינּוֹת שָׁם בְּהֶרֶז-הַיִּזְיִתִּים
מִצְבוֹת הֵן, אָחִי. מִתְחַתֵּן הַמֵּתִים

שְׁחָמֶשׁ בְּשָׁנִים לֹא נִפְקֵד זְכָרוֹנָם
לֹא תִפְלָה בְּבֵיתָם וְלֹא זֶר בְּמַעוֹנָם.

וְהַכֹּל כֹּה קָרוֹב... שְׁלַח יָדְךָ וְקַחֵם,
אֶת שְׁעָר יְפוֹ וְאֶת שְׁעָר שְׁכָם.

וְהַכֹּל כֹּה רְחוֹק, כְּחֹלוֹם הָעוֹבֵר,
יִרְדֹּתִי מִגַּג וְאֵינֶנּוּ יוֹתֵר - -

רַק מִיֵּן רֶטֶט כָּזֶה בְּשֶׁרֶשִׁי אֲצַבְּעוֹת
רַק חֲרוֹק בְּשָׁנִים וְלַחֲץ דְּמָעוֹת...

אלייך ♦ עידן עמדי

עידן עמדי (1988) הוא זמר-יוצר ושחקן ישראלי.

כמה מבוכים עוד אעבור בדרך אלייך ,
כמה עוד הרים ועולמות אחריב בלי לזכור ,
בים המלחמה אני נלחם לראות את עינייך ,
בלי לדעת בכלל אם רוצות הן אותי לראות.. .

זה החורף השני שאני רץ בדרך אלייך ,
הצירים הרטובים וערפל מונעים ממני לראות ,
ובכל פסיעה בדרך מתפלל לשמוע צליליך ,
צעקות שאומרות שהחרשת קוראות לי לחזור.. .

את הקולות, את שברי האדם אני אתן לך
והרוח מציקה לעולם, היא לא תרפה
אכזבות מתחפשות לתקווה כשאני לוחש לך
שתדעי שאני כבר מזמן מנסה

אני יושב בתוך הכלוב ומחכה לטרוף את פחדייך
ופעם שדיברנו את אמרת שגדולים הם מאוד
בתוך גן הזאבים שנערמו לכבוש את חייך
עוד מגן כאן זאב בחייו לא נשאר מאחור

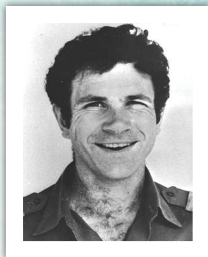
את הקולות, את שברי האדם...

The background of the page is a green marble texture with various shades of green and white veins.

הגיגים ונאומים

מכתב לרינה ♦ מתוך מכתבי יוני

סא"ל יונתן "יוני" נתניהו (1946-1976) היה מפקד סיירת מטכ"ל ובעל עיטור המופת. נתניהו נהרג במהלך מבצע אנטבה לשחרור בני ערובה ממטוס אייר פראנס שנחטף לאנטבה שבאוגנדה. בעקבות מותו הוענק למבצע השם "מבצע יונתן".

רינה, את כמעט בת 16.

האם את מסוגלת להאמין שחיית כבר כמעט רבע מכל תקופת חיך?

לחרק, החי רק ימים מועטים, ודאי נדמה שהוא חי תקופת זמן עצומה.

אולי מסיבה זו נדמה שיש לנו עוד נצח שלם של החיים.

האדם אינו חי לעולם ועליו לנצל כמידת יכולתו את תקופת חייו, עליו להשתדל למצות אותם עד תומם. כיצד לנצל אותם, איני יכול לומר לך, אילו הייתי יודע, הלא מחצית מהחיים הייתה נפתרת.

אני רק יודע שאיני רוצה להגיע לגיל מסוים, להסתכל סביבי ולגלות פתאום שלא יצרתי דבר, אני ככל שאר

בני האדם שאצים ורצים כמו חרקים ואינם עושים דבר,
חוזרים על שגרת חייהם ויורדים אל הקבר בהשאירם
צאצאים שרק יחזרו על ה"לא כלומיות" שלהם עצמם.

מדוע אני כותב לך את כל זה?

אולי כמחאה על כך שאינך מרגישה בעולם השלם שאת
רוכשת עם כל יום ויום שחולף בחיים.

כבר ברגע הזה רכשת משהו.

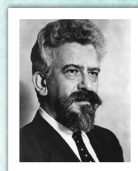
מכל טעות שאת עושה, את רוכשת משהו, כל רגע ורגע
מחיך הוא תקופת חיים.

אני חייב להרגיש שכל רגע מחיי אוכל להגיש דו"ח על
התקופה שחייתי, ובכל דקה מחיי אהיה מוכן להתייצב
בפני עצמי ולומר - כך וכך עשיתי.

ירושלים הווה ונצח

♦ אברהם יהושע השל

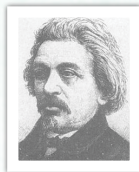
אברהם יהושע השל (1907 - 1972) היה מההוגים החשובים של יהדות ארצות הברית במחצית השנייה של המאה ה-20, חוקר מחשבת ישראל ופילוסוף.

לאחר חורבן ירושלים, לא נהפכה העיר לזיכרון עמום. היא הוסיפה להיות כמעין השראה בנפש העם. ירושלים הייתה לתקוות-יסוד, למוקד כל כיסופינו. היא הייתה למוטיב חוזר בתפילותינו. מכאן, כשהוסח הלב - באו המילים והזכירו לנו. השירים תבעו את תקומת ציון והגבירו את הקשר והדבקות. בעת שמחה כבעת צער, אין ירושלים נעדרת מלבנו. ולשון התנחומים המסורתיים הנאמרים לאבלים היא "המקום ינחם אתכם בתוך כל שאר אבלי ציון וירושלים". עד עצם היום הזה, בסימו של טקס הנישואין, שוברים כוס לזכר חורבן ירושלים.

רומי וירושלים ♦ משה הס

משה הס (1812 - 1875) היה סופר והוגה דעות מאבות התנועה הסוציאליסטית באירופה, ממבשרי הציונות ואבי הסוציאליזם הציוני.

**הנה שבתי, מקץ עשרים שנות התנכרות, ואני עומד
הבתוך עצמי, משתף עצמי בחגי שמחתנו ומועדי אבלו,
בזיכרונותיו ובתקוותיו, במלחמותיו הרוחניות אשר מבית
פנימה ואשר עם עמי התרבות, שביניהם הוא יושב אך
בהם לא יכול להתמזג מזיגה גמורה, אם כי אלפיים שנה
היה חי ושואף עמם יחד.**

רעיון אחד שב וניצב לנגדי, אםסבור הייתי כי כבר
החנקתי ובלבי לעד: הלא הוא הרעיון על לאומיותי, על
אחדות שאין להפרידה ממורשת אבותיי, מארץ-הקודש
ומעיר-הנצחים, ממקום לידתה של האמונה באחדות-
החיים האלוהית ומברית האחוה העתידה להיכרות בין
כל בני האדם.

שנים רבות היה קבור-חיים זה מפעם בסגור לבי ותובע
לו מוצא. אבל חסר הייתי מעוף כדי לעבור מן הדרך
הרחוקה לכאורה מן היהדות מרחק רב כל כך, כדרכי
זו בעבר, אל אותה דרך חדשה שדמדמה לפני מתוך
ערפלי מרחקים ובקווים כללים בלבד.

לפני עשרים שנה, כאשר עלילה מופרכת על היהודים,
שיצאה מדמשק, והגיעה אלינו האירופיים, עוררה,

ובדין, בלב כל אדם מישראל רגש-כאב מר וממאיר על גסות זו, על פחזות זו של המון-העם באסיה ובאירופה, המטה אוזן קשבת, היום הזה כמולפני שנות אלפיים, לכל דיבה רעה על היהודים; אז, כאשר בעצם שאיפוזי הסוציאליסטיות בא מעשה והזכיר לי מתוך ייסורי נפש בפעם הראשונה, כי בן אנוכי לעם אומלל ונאשם עללא עוון בכפו, עם מודח ועזוב, מפוזר ומפורד, אבל עם שלא הושמד - כבר אז, אף על פי שרחוק הייתי מן היהדות, חפצתי לתת ביטוי לרגשות הפטריוטיות היהודיות שבי ולזעוק זעקה גדולה ומרה - אפס כי זעקה זו שבה ונחנקה בגרוני עד מהרהעל ידי הכאב, הגדול עוד יותר, שעורר בי הפרולטריון האירופי...

מקורות לא אכזב ♦ ברל כצנלסון

ברל (בארי) כצנלסון (1887 - 1944) היה ממנהיגיה הבולטים של תנועת העבודה בארץ ישראל, הוגה דעות של הציונות הסוציאליסטית, עיתונאי, עורך וממקימי מוסדות ההסתדרות.

שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו?

היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו. קלסתר פנינו לא היה אז אלא העתקה של דורות עברו.

ואילו הייתה השכחה משתלטת בנו כליל - כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש? השמרנות האפלה רוצה ליטול מאיתנו את כוח השכחה. והפסאודו-מהפכניות רואה בכל זכירת עבר את "האויב"...

דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות. הוא בוחן ובודק, מרחיק ומקרב ויש שהוא נאחז במסורת הקיימת ומוסיף עליה, ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת קדומה, שיש בה להזין את נפש הדור המחדש.

אם יש בחיי העם משהו קדום מאוד ועמוק מאוד, שיש בו כדילחנך את האדם ולחסן אותו לקראת הבאות, האם יאז בזה ממידת המהפכה להתנכר לו?

הרהורים ♦ מיומנה של חנה סנש

חנה סנש (1921 - 1944) הייתה לוחמת ומשוררת יהודייה, מצנחני היישוב, שהתנדבה לשרת בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה נגד גרמניה הנאצית. צנחה לשטח הונגריה הכבושה, נתפסה, נחקרה בעינויים והוצאה להורג.

11.10.1940

ערב יום הכיפורים.

רצוני להתוודות, לתת דין וחשבון לעצמי, לתת דין וחשבון לאלוהים, זאת אומרת למדוד את חיי ומעשי לעומת האידיל הגבוה, הטהור ביותר אשר עומד לפני. להשוות מהשהיה צריך להיות לעומת מהשהיה...

ואני... חטאתי לאמא שלא התחשבתי עמה במידה מספקת בהחלטתי...

חטאתי לאנשים באדישות, בחביבות חיצונית. חטאתי לעצמי בבזבוז כוחות וכישרונות, בהזנחה, בחוסר התפתחות רוחנית.

ובכל זאת איני יראָה לעמוד בפני הדין. חטאתי לשם מטרה ורצוני היה טוב.

אם נכשלתי, אם לא הייתי די חזקה, אם לא מצאתי

את הדרך, את הצורה - איני מתביישת, רק מצטערת על כך.

כמה טוב להאמין באמונה שלמה ועזה! בוודאי רבים הם המפקפקים, לאמונה הצרופה מגיעים לדעתי רק ע"י הרהורים. הוי קשה לי לכתוב היום...

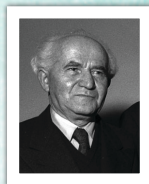
בונה ירושלים ♦ מיכל וולשטין

'בונה ירושלים' חשבתם פעם על כך שאנו מברכים בשם ומלכות "בונה ירושלים" על משהו שעדיין לא קרה? האין זו ברכה לבטלה?! שמעתי על כך דבר מעשי וחשוב. תפילה אמיתית היא בעצם עלייה, פילול, ייחול להיות עכשיו במקושרצוי שלי. מי שיודע להתפלל באמת, יודע בעצם לחיות בזמן התפילה, במקום שהוא 'המציאות המיוחלת שלו', לחיות את הרצוי ממש כאילו הוא קורה בזמן הווה. המתפלל האמיתי חי ברגעי התפילה שלו את קיבוץ הגלויות, הוא רואה את האנשים שמגיעים מרחבי העולם ושומע את "הבאנו שלום עליכם". כשהוא מברך בלשון הווה "רופא חולי עמו ישראל" הוא רואה את השכן שזקוק לרפואה דחופה, מחלים ועומד על רגליו, בריא ושלם, ובעיני רוחו הוא רואה את ההצלחה או הזכייה שלה ייחל- מתממשת. כך היא תפילה אמיתית.

ירושלים נשמתה של ארץ ישראל

◆ דוד בן גוריון

דָּוִד בֶּן-גּוּרִיּוֹן (1886-1973) היה ראש
הממשלה הראשון של מדינת ישראל. איש
העלייה השנייה, ממנהיגי תנועת העבודה.

ערכה של ירושלים לא ניתן להימדד ולהישקל ולהיספר: כי אם יש לארץ נשמה - הרי ירושלים היא נשמתה של א"י. המערכה על ירושלים היא מכרעת ולא מבחינה צבאית בלבד. יש להבטיח לא רק את הדרך לירושלים והגנת עמדותינו בתוכה - אלא יש לחזק את מעמדה בכלל.... ירושלים דורשת וזכאית שנעמוד איתה. השבועה ההיא "על נהרות בבל", מחייבת היום כבימים ההם, אחרת לא נהיה ראויים לשם עם ישראל... אויבינו יודעים שנפילת ירושלים היא מכה אנושה לכל העם היהודי. יש לאפשר לירושלים לעמוד זמן ממושך, גם אם תהיה נצורה...

(מתוך ישיבת הוועד הפועל הציוני 6.4.48)

מאז כינון הממשלה הזמנית העמדנו את הדאגה לשלומה, ביטחונה וחיזוקה הכלכלי של ירושלים במרכז דאגותינו. בסערת המלחמה, כשירושלים הייתה נתונה במצור, היינו נאלצים לקבוע זמנית את מושב הממשלה בקריה בת"א, אולם למדינת ישראל הייתה ותהיה רק בירה אחת - ירושלים הנצחית. כך היה הדבר מלפני שלושת אלפים שנה, וכך זה יהיה... עד סוף כל הדורות.

(מתוך נאום בכנסת 27.12.49)

בהכרזתנו על מדינת ישראל המחדשת, מיום 14 למאי 1948, הצהרנו והתחייבנו קבל ההיסטוריה והעולם ש"מדינת ישראל תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות, תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות, ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות"... יחד עם זאת אנו רואים חובה להצהיר, שירושלים היהודית היא חלק אורגני ובלתי נפרד ממדינת ישראל - כשם שהיא חלק בלתי נפרד מההיסטוריה הישראלית, מאמונת ישראל ומנשמת עמנו. ירושלים היא לב לבה של מדינת ישראל.

(מתוך הודעת ראש הממשלה בדבר ירושלים והמקומות הקדושים 5.12.49)

על שני דברים ♦ אליעזר בן יהודה

אליעזר בן-יהודה (1858 - 1922) היה מחוללה של החייאת הדיבור העברי בארץ ישראל בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, והדמות המזוהה ביותר עם תהליך זה; מייסד ועד הלשון העברית, מייסד ועורך עיתון "הצבי" וכתב העת השקפה, ומחבר מילון בן-יהודה.

על שני דברים אני מצטער כל ימי ואינני יכול למצוא לי תנחומים.

נולדתי לא בירושלים, ואף לא בארץ-ישראל.

ודיבורי מהרגע שהייתי נפש ממללת היה - לא בעברית.

למן הרגע אשר דרכה כף רגלי על אדמת האבות אימצתי את כל כוחי ל'התארץ-ישראל': התאבקתי באהבה בעפרה, שאפתי בצמא את אווירה, הסתכלתי בעונג בהריה ובעמקיה, בהדר חליפות צבעי שמיה, בזריחת שמשו ובשקיעתה, הקשבתי ברגש-קודש לגעגועי נהריה ונחליה, ואוכל לאמור, כי בכלל אני מרגיש את עצמי ארץ-ישראלי, ירושלמי. ניתק כל חיבור וקשר ביני ובין כל שאר הארצות, ואני חש אהבה רק לארץ אחת - לארץ-ישראל אהובה עלי עצם הארץ, חביבים עלי אפילו ייסוריה, אפילו מחלותיה, קדחותיה.

מתוך קטסטרופה היסטורית

◆ ש"י עגנון

שמואל יוסף עגנון (1887 - 1970), מוכר גם בשם המקוצר ש"י עגנון, מגדולי הסופרים העבריים בעת החדשה. חתן פרס נובל לספרות לשנת 1966 וחתן פרס ישראל לספרות.

מתוך קטסטרופה היסטורית שהחריב טיטוס מלך רומי את ירושלים וגלה ישראל מארצו נולדתי אני באחת מערי הגולה. אבל בכל עת תמיד דומה הייתי עלי כמי שנולד בירושלים. בחלום בחזון לילה ראיתי את עצמי עומד עם אחי הלוויים בבית המקדש כשאני שר עימהם שירי דוד מלך ישראל. נעימות שכאלה לא שמעה כל אוזן מיום שחרבה עירנו והלך עמה בגולה, חושד אני את המלאכים הממונים על היכל השירה שמיראתם שאשיר בהקיץ מה ששרתי בחלום השכיחוני ביום מה ששרתי בלילה. שאם אחי בני עמי שומעים לא היו יכולים לעמוד בצערם מחמת אותה הטובה שאבדה לה. כדי לפייס אותי על שנטלו ממני לשיר בפה נתנו לי לעשות שירים בכתב.

מתוך נאום קבלת פרס נובל לספרות,
ה-10 בדצמבר, 1966

נאום הרמטכ"ל

◆ יצחק רבין

יצחק רבין (1922 - 1995) היה הרמטכ"ל השביעי של צה"ל וראש ממשלת ישראל החמישי.

כבוד נשיא המדינה, ראש הממשלה, שרי הממשלה, נשיא האוניברסיטה העברית, רקטור האוניברסיטה, וועד הנאמנים, מורי ורבותי.

ביראת כבוד עומד אני לפניכם, מורי הדור, כאן, במקום הקדום מלא ההוד הנשקף אל בירת הנצח שלנו, וצופה אל פני במותיהן של קדמוניות עמנו.

יכולה השאלה להישאל, מה ראתה האוניברסיטה להעניק ד"ר של כבוד לפילוסופיה דווקא לחייל, כאות הוקרה על פעולותיו במלחמה. מה לאנשי צבא ולעולמה של האקדמיה - המסמלת את חיי התרבות? מה לאלו העוסקים לפי מקצועם באלימות ולערכי הרוח?

אלא שרואה אני בכבוד זה, שהינכם חולקים באמצעות לחברי אנשי הצבא, הכרה עמוקה, שלכם, בייחודו של צה"ל, שאינו אלא ביטוי לייחודו של עם ישראל כולו.

אולם, היום, באה האוניברסיטה ומעניקה לנו תואר של כבוד כאות הכרה ביתרונו הרוחני והמוסרי של צה"ל דווקא בלחימה עצמה, שהרי הגענו למעמד זה כתוצאה מן המערכה הכבדה, שאף כי נכפתה עלינו, יצאנו ממנה בניצחון, שהפך כבר היום לפלא.

המלחמה היא ענין קשה ואכזרי מעיקרו, מלווה בהרבה דם ודמעות אך דווקא במלחמה הזו שעברה עלינו, באו לידי ביטוי

גילויים מופלאים ונדירים של אומץ לב וגבורה, בצידם של גילויים אנושיים של אחווה ורעות ואפילו של שאר רוח...

העם כולו עמד נפעם ורבים אף בכו לשמע הבשורה על כיבוש העיר העתיקה. הנוער הצברי, קל וחומר החיילים, אינם נוטים לסנטימנטליות ומתביישים לגלותה ברבים. אולם, מאמץ הלחימה, החרדות שקדמו לה - תחושת הישועה והנגיעה שנגעו הלוחמים הישר לתוך לב ליבה של ההיסטוריה היהודית, הבקיעו את קליפת הבושה והנוקשות ועוררו מעיינות של רגש והתגלות רוחנית. הצנחנים שכבשו את הכותל - עמדו נשענים עליו ובכו, וסמלית זוהי תופעה נדירה, שספק אם יש רבים כמותה בתולדות העמים.

אין מרבים בצה"ל לדבר בנוסחאות נמלצות כאלה, אך ההתגלות של השעה הזאת בהר הבית, גדולה מהרגלי הלשון, שהרי היא הבליטה אמת עמוקה זו...

התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצדקת ענייננו, של אהבה עמוקה למולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם - להבטיח קיום האומה במולדתה. לקיים - ואפילו יהיה זה במחיר חייהם - זכותו של עם ישראל לחיות חייו במדינתו - חופשי עצמאי בשלום ובשלווה.

צבא זה שעמדה לי הזכות לעמוד בראשו בעת המלחמה הזו, מהעם בא ואל העם חוזר - עם המתעלה בשעת דוחק ואשר יכול לכל אויב בזכות רמתו המוסרית, הרוחנית והנפשית בעת מבחן.

כמייצגו של צה"ל, בשם החיילים כולם אני מקבל בגאווה את הוקרתכם.

(יצחק רבין בעת מעמד קבלת תואר ד"ר של כבוד
מהאוניברסיטה העברית, יוני 1967)

ספרות

תיאום כוונות ♦ הרב חיים סבתו

הרב חיים הכהן סָבְתוֹ (1952) הוא ממייסדי ישיבת ההסדר ברכת משה במעלה אדומים, וראש ישיבה בה מאז ה'תשע"ה. מחבר ספרים תורניים וספרות יפה. הרב סבתו היה הזוכה הראשון בפרס ספיר.

אני יושב בתא התותחן ויודע מי יושב בכל טנק שנפגע. אבל עכשיו אנחנו לא חושבים עליהם. גם לא על עצמנו. עכשיו אנחנו רק מחפשים מטרות ויורים, מלחמה... הטנקים הסורים עומדים על הגבעה ממול. הטנקים הפורצים של הגדוד שלנו נעים למטה... הם סמוכים להם מאד. הפלוגה שלנו בחיפוי ליד הכביש... כל רגע קובע לחיים או למוות. אני מוכרח לסמוך על הזיהוי של גידי. הראש שלו מחוץ לצריח כל הזמן, אבל גם הוא בקושי רואה. גידי היה קורא בקשר: תותחן, אש! אש! בלי להזכיר בפקודה לא את הטווח, ולא את סוג הפגז. לאלי הטען הוא אמר: מה שיש לך מוכן תטען. אלי היה צועק לי: טענתי חלול! מעיך בקנה! ואני הייתי מכוון למה שראיתי בחלון התצפית ויורה. הטווחים עכשיו היו כ"כ קצרים... לא היה צורך לכוון בעינית. בחלון התצפית אפשר היה לכוון. פגז אחד התפוצץ סמוך לטנק, גידי קרא לי לזהות טנק שמצוודד אלינו מימין. מסכן אותנו. צוודדתי לשם במהירות, מנסה לזהות, לא מצליח, השמש בעיניים, העדשה מלאה בוהק לבן, אני מוכרח! אני מתפלל שתכהה השמש. אנא! רק הפעם, רק לרגע. אני מאמץ את העיניים. זיהיתי! אני קורא, יורה חלול! פתאום צעק לי גידי: ירים עלינו! תותחן, טווח קרבי, אש! נהג, אחורה מהר! תותחן, תתפלל!

בקושי שמעתי את קולו בסבך הרעשים בקשר, יריתי פגז וצעקתי: תתפלל אתה גידי! והוא צעק: אבל אני לא יודע איך! התפללתי. מקירות ליבי צעקתי: אנה ה' הושיעה נא!

מצפן ♦ אמיר גוטפרוינד

אמיר גוטפרוינד (1963 - 2015) היה סופר ישראלי ובעל טור בעיתון מעריב השבוע.

כשהייתי ילד קטן היה לי דוד אהוב, מביא מתנות. יום אחד רכש לי מצפן קטן ולימד אותי למצוא את כיוון הצפון. לכל מקום שהלכתי נשאתיו איתי, וראשית דבר ביררתי היכן הצפון. בכל מקום הראתה המחט היכן הצפון. בבית הספר, בגן המשחקים, בחדרי, בחנותו של אבא. בביקורו הבא חד לי דודי חידה, שאל אותי: ואם תעמוד ממש על הקוטב המגנטי הצפוני, להיכן תצביע המחט? השאיר אותי חסר אונים, מוחק כל תשובה שעלתה בראשי, עד שהודיע לי: שם, בקוטב, המחט תשתגע. תצביע מעלה, מטה, הצידה, לכל מקום. יפה המצפן להראות הצפון בכל מקום עלי אדמות, חוץ מהצפון עצמו. כך אמר דודי, ומה הנמשל? כמה קלה הייתה הציונות כשכל כולה הייתה כיסופים לציון. בכל מקומות הגלות, בפולין וברוסיה ובתימן ובמרוקו, הראתה המחט היכן הכיוון, מה נדרש לעשות. אבל מרגע שבאנו לכאן, לציון, השתגעה המחט. כאן נכון, שם נכון, והכל סחרחר.

שנה בשנה ♦ פרופ' אנדרה נהר

אנדרה (אשר דב) נֶהָר (1914 - 1988) היה חוקר,
הוגה דעות ופילוסוף יהודי צרפתי, ישראלי החל
משנת 1974.

"כן, אני ירושלמי. אמנם, "ירושלמי חדש", עולה
חדש. קרה מאורע גורלי בחיי, המאורע הרלוונטי של
העלייה... עליתי מחוץ לארץ ארצה, ונהפכתי לתושב
ירושלים... לו היו שואלים אותי על הצדקתה של
ירושלים כבירת מדינת ישראל וכבירה רוחנית של העם
היהודי כולו, לא הייתי שם את הדגש בעובדה שקיימת
שרשרת מזהירה ומרגישה עד לדמעות של שירים,
תפילות, תחינות, צעקות ופיוטים ששרו יהודים... לא
הייתי שם את הדגש על שרשרת זו - אלא על שרשרת
אחרת הקיימת בהיסטוריה שלנו ללא ניתוק גם היא
של משוררים של מתחננים של מתפללים של בוכים
וצועקים ומרננים שעזבו את כל נהרות בבל שבעולם
ועלו ארצה וירושלימה רב ועצום ההבדל בין אהבה של
געגועים - שהיא בבחינת אירוסין. ובין אהבה אחרת
שהיא בבחינת נישואין... לאותה שמחה יתרה זכיתי אני
ע"י קיום מדוקדק ומפורט של בשורת הנביא (ישעיהו
סב' ד'-ה') "לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצך לא יאמר
עוד שממה כי לך יקרא חפצי-בה ולא רצך בעולה...
ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך" כן, לירושלים
עליתי כדת ישעיהו, כדת משה וישראל, על ידי חופה
וקידושין..."

העם שלנו ♦ גולדה מאיר

גולדה מאיר (1898 - 1978) הייתה ראש ממשלת ישראל הרביעית, האישה הראשונה והיחידה שכהנה כראש ממשלה בישראל.. לפני כן כיהנה כשרת העבודה וכשרת החוץ

כמו הדור שלי כך גם דור הצברים הזה יחתור, ייאבק, יעשה שגיאות וישגי הישגים. כמונו גם הם מסורים בלב ונפש לפיתוחה ולביטחונה של מדינת ישראל ולחלום של חברה צודקת כאן. הם יודעים שכדי שהעם היהודי יישאר עם, מוכרח להיות מדינה יהודית שבה היהודים יכולים להיות כיהודים, לא בחסד ולא כמיעוט. אני בטוחה שהם ינחילו כבוד לעם היהודי בכל אשר הוא שם. לפחות ככל שניסינו אנו להנחיל לו. ובנקודה זו הייתי רוצה להוסיף משהו על פירוש הדבר להיות יהודי. לדעתי, אין זה רק עניין של קיום מצוות ומנהגים דתיים. בעיני להיות יהודי פירושו, ותמיד היה פירושו, גאווה על השתייכות לעם ששמר על זהותו הנבדלת במשך יותר מ- 2,000 שנה, עם כל הכאב והעינויים שנגרמו לו. אלה שלא יכלו לעמוד בכך וניסו להתנער מיהדותם עשו זאת, אני סבורה, על חשבון זהותם הבסיסית, הם רוששו את עצמם במידה מעוררת חמלה... משום שישראל קיימת השתנתה ההיסטוריה היהודית לעולמים, ולפי הכרתי העמוקה ביותר מעטים כיום הישראלים שאינם מבינים את מלוא אחריותם ההיסטורית כיהודים.

על התשובה

הלכות תשובה לרמב"ם, ב, ח'

רבי משה בן מימון (1138 - 1204) היה מגדולי הפוסקים בכל הדורות, מחשובי הפילוסופים בימי הביניים, איש אשכולות, מדען, רופא, חוקר ומנהיג. עליו נאמר "ממשה עד משה לא קם כמשה" והוא הוכתר בכינוי "הנשר הגדול" הרמב"ם החזיק במשנה רציונליסטית מובהקת שבאה לידי ביטוי בכתביו. הוא הוכר כפילוסוף וכרופא גם בתרבות הערבית והאירופית. כתב בין השאר את הי"ד החזקה.

אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת... יום הכיפורים--הוא זמן תשובה לכול, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל; לפיכך חייבין הכול לעשות תשובה ולהתוודות, ביום הכיפורים... אבל עבירות שבין אדם לחבירו, כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן, אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו. אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו. אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו.

מתוך הלכות תשובה, פרק ב'

זושא מאניפולי ♦ תלמיד המגיד ממזריטש

רבי משולם זושא (1730 - 1800), אחיו של רבי אלימלך מליז'נסק ותלמידו של המגיד ממזריטש, ממייסדי תנועת החסידות. אבי שושלת חסידות אניפולי.

שאגיע לבית דין של מעלה, לא ישאלוני למה לא הייתי משה רבינו... שכן אז אדע מה להשיבם, אבל כאשר ישאלוני שם, מדוע לא היית זושא? לא אדע מה לענות להם ויסתתמו טענותיי..."

ספר המידות ♦ רבי נחמן מברסלב

רבי נחמן מברסלב (1772 - 1810) היה אדמו"ר בדור הרביעי של תנועת החסידות ומייסד חסידות ברסלב.

משעה שאדם חושב לעשות תשובה כבר מקבלים תפילתו, אף

על פי שלא עשה עדיין!

בן אדם מה לך נרדם

בן אדם, מה לך נרדם
קום קרא בתחנונים
שפוך שיחה, דרוש סליחה
מאדון האדונים
רחץ וטהר, ואל תאחר
בטרם ימים פונים
ומהרה, רויץ לעזרה
לפני שוכן מעונים
ומפשע וגם רשע
ברח ופחד מאסונים
אנא שעה
שמך יודעי
ישראל נאמנים לך ה' הצדקה
ולנו בושת פנים
עמוד כגבר, והתגבר
להתוודות על חטאים
יה אל דרוש, בכובד ראש
לכפר על פשעים
כי לעולם, לא נעלם
ממנו נפלאים
וכל מאמר
אשר יאמר
לפניו הם נקראים
המרחם, הוא ירחם
עלינו כרחם אב על בנים

כל עוד הנר דולק, אור הגנוז ♦ מרטין בובר

מרטין (מרדכי) בּוֹבֶר (1878 - 1965) היה חוקר ופי"ל
לוסוף, מעבד מעשיות ומחנך ישראלי יהודי יליד
אוסטריה.

מעשה ברבי ישראל מסלנט שיצא לרחובות העיר
באחד מלילות ימי התשובה, וראה אור קלוש בוקע
מדירה רעועה. נכנס רבי ישראל, וראה מתקן נעלים
יושב ליד נר דועך, ומכה בחיפזון בפטישו על הנעל.
שאלו רבי ישראל: "מה לך כי נחפזת, ר' יהודי?" ענה
אותו הסנדלר: "רבי, הרי כל עוד הנר דולק - אפשר עוד
לתקן!" יצא רבי ישראל לרחוב וקרא: "יהודים! שמעו
אחים יהודים! כל עוד הנר דולק אפשר לתקן!"

תשובה וגאולה

ישעיה ב' ב'

וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, נִכּוֹן יִהְיֶה הָרַבִּית ה' בְּרֹאשׁ
הָהָרִים, וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת. וְנִהְרֹוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם וְהָלְכוּ
עִמָּם רַבִּים, וְאָמְרוּ לָכֵן וְנַעֲלָה אֵל הָרַבִּית ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב, וַיִּרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנָלְכָה בְּאַרְחֻתָּיו. כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
תוֹרָה, וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ
לְעַמִּים רַבִּים. וְכָתַתּוּ חֻרְבוֹתֵם לְאִתִּים, וְחֻנִּיתוֹתֵיהֶם
לְמִזְמֹרוֹת. לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד
מִלְחָמָה.

עמוס ט' י"ד

וְשָׁבְתִי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנוּ עָרִים נְשֻׁמוֹת וַיָּשֻׁבוּ
וְנִטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יַיִנָם וַעֲשׂוּ גִּזְוֹת וְאָכְלוּ אֶת
פְּרִיָהֶם.

זכריה ח' ד'

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד יָשֻׁבוּ זִקְנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת
יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרֶב יָמִים.

תהילים קכ"ו

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה' אֶת-שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּחֻלְמִים.
אֲזַיִּמְלֵא שְׁחוֹק פִּינִי וּלְשׁוֹנִי רִנָּה. אֲזַיִּאמְרוּ בְּגוֹיִם
הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ
שְׁמִיחִים. שׁוּבָה ה' אֶת שְׁבִיתֵנוּ כְּאֶפְיָקִים בְּנֶגֶב הַזֶּרְעִים
בְּדִמְעָה בָּרִנָּה יִקְצְרוּ. הַלֹּחַד יִלָּךְ וּבָכָה נָשָׂא מִשָּׁף הַזֶּרַע
בֹּא יְבֵא בָרִנָּה נָשָׂא אֶלְמָתִיו.

סנהדרין צ"ח עמוד א'

אמר רבי אבא:

אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו, ח):
ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי
ישראל כי קרבו לבא"

A photograph of a long, arched stone tunnel, likely an ancient underground passage. The walls and ceiling are made of large, roughly-hewn stone blocks. A metal railing with a rope runs along the left side of the tunnel, guiding visitors. The perspective is from the entrance, looking down the length of the tunnel towards a distant opening. The lighting is warm and focused on the path ahead.

בשערי הר הבית

ירמיהו כ"ב י"ג - ט"ו

הוּי בְּנֵה בֵּיתוֹ בְּלֹא-צָדֵק, וְעֲלִיּוֹתָיו בְּלֹא מִשְׁפָּט. בְּרַעְהוּ
יַעֲבֹד חֲנָם, וּפְעָלוֹ לֹא יִתֵּן-לוֹ. הָאֵמֶר, אֲבִנָּה-לִי בֵּית מִדּוֹת,
וְעֲלִיּוֹת, מְרוֹחִים. וְקָרַע לוֹ חִלּוּנִי, וְסָפּוֹן בְּאָרְזוֹ, וּמִשׁוּחַ
בְּשֹׁשֶׁר. הֲתִמְלֹךְ? כִּי אֶתָּה מִתְחַרָּה (מִתְנַאֶה) בְּאָרְזוֹ? אֲבִיךָ,
הֲלוֹא אָכַל וְשָׁתָה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה. -אֲזַי, טוֹב לוֹ. דִּן
דִּין עָנִי וְאַבְיּוֹן-אֲזַי, טוֹב. הֲלוֹא הִיא הִדְעַת אֶתִּי-נָאִם ה'.

יחזקאל י"ח כ"ז - כ"ט

וּבָשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה,
הוּא אֶת נַפְשׁוֹ יַחִיָּה. וַיִּרְאֶה וַיֵּשֶׁב מִכָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה,
חַיּוֹ יַחִיָּה לֹא יָמוּת. וְאָמְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ ה'!
הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל? הֲלֹא דִרְכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵן.

ישעיהו נ"ה ז'

יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכּוֹ וְאִישׁ אָנוּן מִחֲשָׁבֹתָיו, וַיֵּשֶׁב אֶל ה'
וַיִּרְחַמֵּהוּ וְאֶל אֱלֹקֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ. כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתֵי
מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם, וְלֹא דִרְכֵיכֶם דְּרָכִי, נָאִם ה'.

ישעיהו א' י"ז

לְמַדּוֹ הֵיטֵב, דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ, שְׁפָטוּ יְתוֹם,
רִיבוֹ אֲלַמְּנָה. לָכוּ נָא וְנִנְכְּחָה יֹאמֶר ה', אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם
כְּשָׁנִים - כְּשִׁלְגַת יִלְבִּינוּ, אִם יֹאדִימוּ כְּתוֹלַע - כְּצִמְרֵי יִהְיוּ.

תהילים קכ"ב

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד,
שְׁמַחְתִּי, בְּאִמְרִים לִי - בֵּית ה' גִּלָּה.
עֲמֻדֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיהָ, יְרוּשָׁלַם.
יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה, כָּעִיר שֶׁחֲבָרָה לָהּ יַחְדָּו.
שָׁשִׂם עָלוּ שְׁבָטִים, שְׁבָטֵי-יְהוָה יַעֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדּוֹת, לְשֵׁם
ה'.

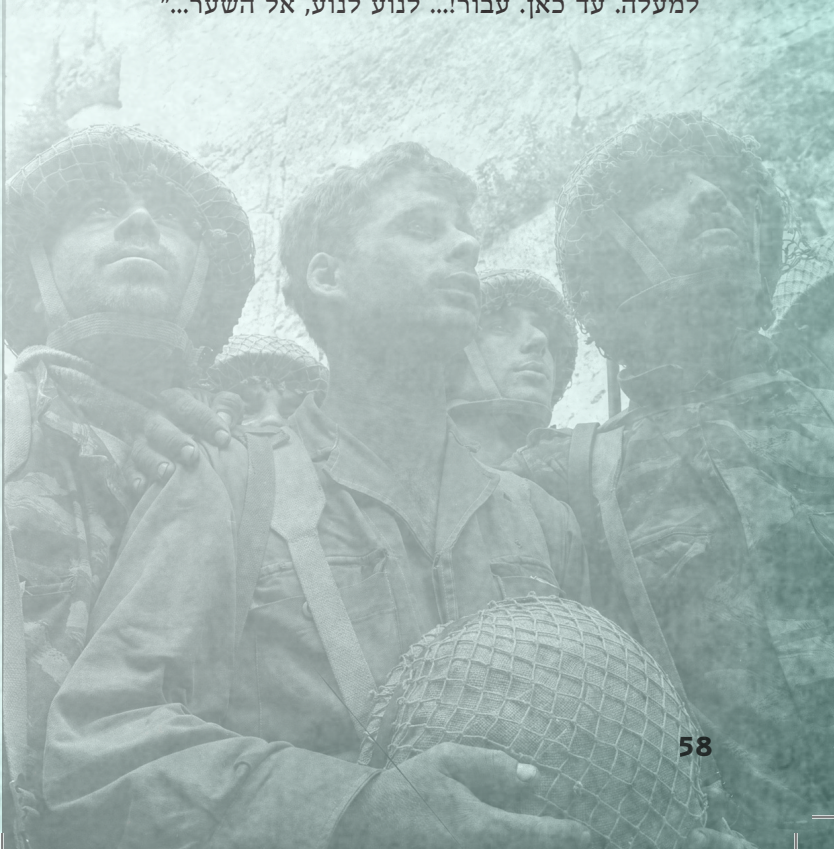
כִּי שָׁמָּה, יֵשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט. כִּסְאוֹת, לְבֵית דָּוִד.
שָׂאוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם. יִשְׁלִי אֱהֲבֶיהָ.
יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילָהּ. שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ.
לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲי-אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בָּהּ.
לְמַעַן בֵּית ה' אֶלְקִינוּ, אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָהּ.

גמרא ברכות ל'

הָיָה עוֹמֵד בַּחוּץ לְאֶרֶץ - יְכוֹן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - יְכוֹן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַם.
הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַם - יְכוֹן אֶת לְבוֹ כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
נִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְכוֹנִין אֶת לְבָם לְמָקוֹם אֶחָד. שֶׁנֶּאֱמַר
"כְּמִגְדַל דָּוִיד צֹאנֶיהָ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת" (תל שְׁכַל פִּיּוֹת
פוֹנִים בּוֹ)

הקלטה מדברי מוטה גור בקשר

"אל מפקדי הגדודים. אנחנו יושבים על הרכס שצופה לעיר העתיקה ועוד מעט אנחנו עומדים להיכנס אליה - העיר העתיקה של ירושלים שמאז כל הדורות חולמים עליה ושואפים אליה ... מסדר סיום יהיה על הרחבה למעלה. עד כאן. עבור!... לנוע לנוע, אל השער..."

מסדר סיום המלחמה על הר הבית ♦ מוטה גור

מרדכי ("מוטה") גור (1930 - 1995) היה איש צבא, פוליטיקאי וסופר ישראלי, אשר כיהן כרמטכ"ל העשירי (1974-1978) ולאחר מכן כחבר הכנסת ושר בממשלות ישראל. נודע כמפקד חטיבה 55 ששחררה את העיר העתיקה במלחמת ששת הימים.

כאשר נכבש הר הבית על ידי היוונים, שחררוהו המכבים. במחריבי הבית השני נלחמו הקנאים ובר-כוכבא. כאלפים שנה היה הר הבית אסור ליהודים. עד אשר באתם, אתם הצנחנים, והחזרתם אותו לחיק האומה. הכותל המערבי - אליו פועם כל לב - שוב בידינו.

יהודים רבים שמו נפשם בכפם, לאורך ההיסטוריה הארוכה שלנו, על מנת להגיע לירושלים ולחיות בה. שירי געגועים לאין ספור הביעו את הכמיהה העמוקה הפועמת בלב היהודי כלפי ירושלים.

במלחמת השחרור נעשו מאמצים עצומים להחזיר לאומה את לבה - העיר העתיקה והכותל המערבי.

בידכם נפלה הזכות הגדולה להשלים את המעגל, להחזיר לעם את בירתו ומרכז קודשו. צנחנים רבים, מחברינו הותיקים והטובים ביותר, נפלו במערכה הקשה. היה זה קרב עז ונמרץ, בו פעלתם כגוף המועך כל אשר לפניו

מבלי משים לפצעיו הוא.

- לא טענתם, לא התאוננתם. רק קדימה חתרתם -
וכבשתם. ירושלים היא שלכם לנצח. (יוני 1967)

היינו כחולמים ♦ חיים חפר

חיים חפר (1925-2012), משורר, פזמונאי, מחזאי, תסריטאי בעל טור פובליציסטי ישראלי. חתן פרס סוקולוב לעיתונות (1969) ופרס ישראל לזמר עברי (תשמ"ג).

בחודש אייר בשנת תשכ"ז, היה הדבר
ויבואו הרמטכ"ל ופמליתו אל קבר דוד על ההר
ויעמדו לפניו בבגדים מעופר עפר
וימחו ממצחם את נחל הזעה הניגר
וינשמו עמוקות ויצדיע הרמטכ"ל ויאמר
אדוני המלך, הר הבית שוחרר.

ותקם דממה גדולה וחזקה
דממה השואגת יותר מן הצעקה
דממה אלוהית, דממה דקה
ויאמר המלך וקולו נחנק:
דבר, דבר אלי יצחק.

ויקרב הרמטכ"ל אל המלך ויאמר:
לא אנחנו לבדנו שחררנו את ההר
לא אנחנו לבדנו עשינו את הנס
ולא רק בזכותנו הדגל מתנוסס
ואף כי לוחמינו הסתערו כאריות
לא הם בלבד פרצו את שער האריות
לא הם בלבד לחמו ברימונים וסכינים
מלחמת בית-לבית
וקרב פנים אל פנים

ולא רק דמם נשפך בסמטאות האבנים
לא, אדוני המלך, כי אתם צעדה
חטיבה שלמה של לוחמי מצדה
ואנשי בר-כוכבא הגיבורים והאמיצים
נלחמו לצידם בקשתות ובחיצים
וליד אלה שמענו היטב את הצעדים
של כל הנרצחים והטבוחים והשדודים
של כל אלה שמתו מכיון שהם יהודים
ולידם צעדו כהולכים בסך
כל עולי הגרדום ולוחמי תש"ח
כל חללי הלח"י והצ"ל והפלמ"ח
"ויבנה בית-המקדש במהרה בימינו"
ונפרוץ את החומה ולא פסקנו מלכת
כי השיר הזה בלבנו כמו אש מלחכת.

ויאמר דוד אל הרמטכ"ל
זה נכון: אך עליך הטיל הגורל
להיות שליחם של כל החלומות והתפילות
של כל הבקשות הכי נעלות
ואתה עשית זאת עם הטוב שבחילות
ב"מלחמת בני אור" כמו שכתוב במגילות.

ויקם דוד המלך ויטול את הכינור
ויבט ברמטכ"ל ועל פניו האור
וישיר את השיר הזה לאמור
למנצח ליצחק מזמור.

עם לבדד ישכון ♦ יעקב הרצוג

יעקב דוד הרצוג (1921 - 1972) היה רב, משפטן
ודיפלומט ישראלי.

"כשנפתח הכותל המערבי וכל ירושלים חוברה
לה יחדיו... עלתה בקרב כל היהודים בעולם איזו
קומוניקאציה חדשה. באו אלינו נידחי ארץ: ברונים
ועשרים מתבוללים. בני נישואי תערובת באו אל אות
קיר אבנים ושפכו דמעות, ללא כל היגיון ותפיסה.

אפילו טוינבי מיודענו... (היסטוריון שטען שליהודים
אין זכות למדינה משום שהם מאובן היסטורי ולא עם
בעל חיות) ראיתי אותו לפני שלושה חודשים בלונדון,
בעת ביקור ושאלתי אותו: מה אתה אומר עכשיו? אמר
לי: כששמעתי את החיילים שלכם ליד הכותל המערבי
ברדיו,

התחלתי לתפוס את מהות הקשר שלכם עם העיר הזאת,

ירושלים. ועם הארץ הזאת. שאלתי: איך הבינות? הלא
ב BBC הלונדוני נמסרו הדברים בעברית, כשם שהקליטו
אותם. הם לא דיברו אנגלית... אמר לי: לזה יש אנטנה
היסטורית. שמעתי את הקולות, ותפסתי...

תיאור בית המקדש

♦ יוסף בן מתתיהו

יוסף בן מתתיהו (37 או 38 לספירה - 100 לספירה לערך) היה היסטוריון, סופר ומצביא יהודי בתקופת המרד הגדול.

בשנת חמש עשרה למלכו חידש הורדוס את בנין היכל ה' והרחיב את החצר מסביב לו פי שנים ובנה עליה חומה והוציא על הדבר הזה כסף רב לאין מספר ועשה את המלאכה בתפארת, אשר אין ערוך אליה... מבחוץ לא היה הבניין חסר דבר שיש בו כדי להכות בתדהמה את הנפש או את העין. הוא היה מצופה מכל הצדדים סביב בלוחות רבדים של זהב, ומיד כשעלתה חמה היו משלחים אור משולהב כזה שכל אדם מאמץ עיניו להסתכל בו, נאלץ להסב עיניו כאילו האור של קרני החמה הוא. מעיני רבים שבאו מרחוק נדמה כהר מלא שלג, כי כל דבר לא מוזהב היה לבן מאין כמותו. מראשו היו בולטות שכבות של זהב חדות בכדי למנוע מהעופות מלנום שם ולזהם את הגג.

בבלי, סוכה ♦ דף נ"א

"מי שלא ראה ירושלים בבניינה לא ראה כרך נאה
מימיו, מי שלא ראה בניין הורדוס, לא ראה בניין נאה
מימיו".

מושגון לימי הסליחות וחגי תשרי

סליחות

התקופה המתחילה בראש-חודש אלול ומסתיימת ביום הכיפורים ידועה במסורת היהודית כתקופת "הסליחות", על פי המסורת בימים אלו עלה משה רבנו להר סיני והתפלל לה' שיסלח לעם ישראל עד שה' נענה ומשה רבנו ירד ביום הכיפורים עם לוחות הברית השניים. "סליחות" הוא השם שניתן לקטעי תפילה הכוללים פיוטים, פרקי תהלים ואת סדר י"ג מידות הרחמים. עניינם של הסליחות הוא בקשת סליחה וכפרה בתקופה שלפני ימי הדין ("הימים הנוראים").

אדון הסליחות

אחד הפיוטים המוכרים מסדר הסליחות של עדות המזרח הוא "אדון הסליחות" שמחברו אינו ידוע. בבסיס הפיוט עומדת האמונה שמעשי האדם גלויים לפני ה', והוא דן את האדם בדין צדק, בו אם האדם מביע חרטה על מעשיו בעבר ומקבל על עצמו להתנהג בעתיד בצורה טובה יותר הוא זוכה לחנינה.

ונתנה תוקף

פיוט ממסורת אשכנז לתפילות ראש השנה ויום כיפור, בו תיאור ציורי של המשפט הנערך בימים אלה לכל בני האדם. בבסיס הפיוט מצויה האמונה לפיה בימים אלה נבחנים מעשיהם של בני האדם, ונקבע הפוטנציאל של הישגיהם ביחס להשקעתם ומעשיהם. הפיוט נפתח במילים: "ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום", הפיוט מכוון את האדם לחשוב על משמעות החיים, ולקבל על עצמו להשקיע את כל כוחותיו לשיפור התנהגותו ושיפור מצב העם והעולם.

מקורו של הפיוט לא ברור, ולפי מסורת אחת כתב אותו ר' אמנון מהעיר מגנצא לאחר שעבר עינויים קשים בשל סירובו להתנצר.

אחד הלחנים המוכרים לפיוט הוא של יאיר רוזנבלום, מן התקופה בה התגורר בקיבוץ בית השיטה, לזכרם של 11 הנופלים מהקיבוץ במלחמת יום הכיפורים: "פתחתי את הסידור ומול עיני הופיעו המילים 'ונתנה תוקף', מתפילת הימים הנוראים. החלטתי להלחין את השיר ולהעניק זאת לקיבוץ, שהוכה כה קשות ביום-הכיפורים". בבתי כנסת רבים שרים את הפיוט בלחן זה.

כפרות

החטא מדומה ללכלוך שדבק באישיותו של האדם (מוכר בביטוי "דבק בו רבב"). ניקוי האישיות מהחטא והתוצאות שלו נקרא "כפרה". בדומה לכך שכשמנקים

לכלוך עם סמרטוט, הלכלוך עובר אל הסמרטוט, כך מנהג "הכפרות" מביע תפיסה לפיה הלכלוך שדבק באישיות עובר לחפץ בעל ערך ששייך לאדם. האדם שלוקח תרנגול או כסף בערב יום הכיפורים מביע חרטה כנה ועמוקה על מעשיו הפסולים, ומבקש שהלכלוך הרוחני יעבור אל התרנגול או הכסף. נהוג לתת את התרנגול או את הכסף לעניים לטובת צרכי החג, ובכך הופך המעשה הפסול למעשה המיטיב עם הנזקקים.

עשרת ימי תשובה

ראש השנה חל ביומיים הראשונים של חודש תשרי, צום גדליה ביום השלישי ויום כיפור חל ביום העשירי של החודש. עשרת הימים הללו מוקדשים במסורת היהודית לחשבון נפש ובדק בית ולפיכך מכונים "עשרת ימי תשובה".

לימים אלה יש גם כינויים נוספים:

"בין כסה לעשור" - מאחר וראש השנה מכונה גם "כסה", שכן בו הירח מתכסה, ויום כיפור מכונה "עשור", שכן הוא היום העשירי בחודש.

"הימים הנוראים" - מאחר ובימים אלו נהגו להעלות למודעות את הקשר שבין מעשים לתוצאות, ואת האחריות שיש לאדם על מצב העולם, יש שכינו ימים אלו "ימים נוראים", שכן הם הכרת האדם באחריותו מעוררת יראה.

כל נדרי

ימי הסליחות, ראש השנה ויום כיפור נסובים סביב הדרישה לקבל אחריות על מעשינו. מחויבותו של האדם אינה רק ביחס למעשיו, אלא גם ביחס לדיבוריו, ובכלל זה הבטחות, שבועות ונדריים.

בפתחו של יום כיפור נהוג לומר את נוסח "כל נדרי" בו האדם מביע חרטה על אי עמידה בהתחייבויות שקיבל על עצמו במשים ובלא משים ובכך גם מביא למודעות את החשיבות שיש לכוחו של הדיבור בעיצוב המציאות.

נעילה

תפילת "נעילה" היא תפילה הנאמרת לקראת סיום צום יום כיפור, ובסופה תקיעת שופר.

שמה של התפילה נובע מהדימוי לפיו במשך יום כיפור פתוחים שערי הסליחה והרחמים, ובצאת יום כיפור שערים אלו נסגרים וננעלים. לפיכך, משך זמן תפילה זו מהווה את ההזדמנות האחרונה ביום הכיפורים להתפלל ולעבור את השינוי האישיותי החשוב בפתח השנה החדשה.

בתפילה זו מפרטים סוגים שונים של מעשים פסולים וחטאים, ומזכירים היבטים שונים של סלחנות אותם מבקש האדם. בכך יש כדי לעורר את המתפלל להרהר על הטבת מעשיו מצד אחד, ולקרוא לו לנהוג בסלחנות ביחס לזולתו. בתפילה מודגשת הברית בין ה' לעם ישראל, התפילה מסתיימת בקריאת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

תקיעת שופר

התקיעה בשופר היא חלק בלתי נפרד מאווירת הימים הנוראים ומאווירת ימי הסליחות, המקדימים אותם. מצוות שמיעת קול שופר היא מצווה הכתובה בתורה, ואף ראש השנה מכונה בתורה "יום תרועה" משום שמצווה זו היא מאפיין מרכזי של יום זה. לתקיעה בשופר במהלך היום משמעויות רבות, וביניהן קריאה לחשבון נפש ותשובה, אזכור עקידת יצחק, מעמד הר סיני וקיבוץ הגלויות. על הבמה עומדים הרב של בית הכנסת והתוקע, כשהם לבושים בגדי לבן. קהל המתפללים עומד על רגליו ומקשיב בדממה חגיגית. התוקע אומר פסוקים מיוחדים לאותו מעמד, ואחר כך מברך את ברכת השופר וברכת "שהחיינו".

בתקיעת השופר ישנם מספר קולות: תקיעה - קול ישר רציף, שברים - קול מקוטע לשלושה, תרועה - קול המקוטע למקטעים קצרים מאד.

תשליך

תפילה הנאמרת ביום הראשון של ראש השנה, אחרי תפילת מנחה, על שפת נהר או מקווה מים אחר ומהווה ביטוי לרצון להשליך את ההרגלים הפחות טובים שלנו ולשפר את מעשינו. שגיאותיו של האדם נחשבות כ"כתם" על אישיותו. במעמד זה, האדם מבטא את הרצון להשליך את ההרגלים הפחות טובים שלו, להתנקות ולשפר את מעשיו.

התפילה נקראת על שם הפסוק "ישוב ירחמנו, יכבוש
עוונותינו, ותשליך במצולות ים כל חטאותם".

